

Ю. В. Луценко, докт. юрид. наук, професор, начальник відділу
Рада національної безпеки і оборони України
вул. Петра Болбочана, 8, Київ, 01601, Україна
e-mail: yuriy_lutsenko@ukr.net
ORCID ID: 0000-0002-8731-2941

ПРОБЛЕМИ ПРАКТИЧНОЇ РЕАЛІЗАЦІЇ ВВЕДЕННЯ ОСОБИ ДО ОРГАНІЗОВАНОЇ ЗЛОЧИННОЇ ГРУПИ ЧИ ЗЛОЧИННОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ДЛЯ ВИКОНАННЯ СПЕЦІАЛЬНОГО ЗАВДАННЯ З ПОПЕРЕДЖЕННЯ ЧИ РОЗКРИТТЯ ЇЇ ЗЛОЧИННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті досліджено існуючі проблеми практичної реалізації введення особи до організованої злочинної групи чи злочинної організації для виконання спеціального завдання з попередження чи розкриття її злочинної діяльності в сучасних умовах. Звернено увагу на зростання масштабів організованої злочинності, поширення її впливу практично на всі сфери суспільного життя, у тому числі, намагання окремих її представників контролювати політичні та економічні процеси в державі, у зв'язку з чим створюється реальна загроза національній безпеці, що у свою чергу, висувається перед суб'єктами боротьби нові завдання та зумовлюють пошук дієвих заходів, спрямованих на протидію зазначеному негативному суспільному явищу. Звернено увагу, що підвищення ефективності боротьби зі злочинністю, яка набуває на сучасному етапі професіоналізму, організованості, транснаціоналізації, а, також, зміцнення гарантії забезпечення прав, свобод і законних інтересів особи в кримінальному судочинстві потребують удосконалення інструментарію отримання доказів у кримінальному процесі. Нестабільність суспільно-політичної та економічної ситуації в суспільстві, недосконалість механізму державного управління та відсутність дієвого суспільного контролю за діяльністю органів державної влади, стрімке зниження життєвого рівня більшості населення, а, також, ряд інших факторів, наразі створили сприятливі умови для розвитку організованої злочинності.

У роботі наголошено, що виконання спеціального завдання з попередження чи розкриття злочинної діяльності організованих злочинних угруповань – це особливий вид завдання з попередження чи розкриття діяльності організованої групи або злочинної організації, виконувати яке можливо, лише беручи участь у злочинній діяльності вказаних угруповань, з метою входження у довіру та отримання необхідної інформації.

Ключові слова: організована/транснаціональна злочинність, злочини проти основ національної безпеки України, виконання спеціального завдання, негласне/конфіденційне співробітництво, оперативно-розшукова/агентурно-оперативна діяльність, незаконний обіг наркотиків і психотропних речовин, корупція, тероризм, бандитизм, незаконне зброяне формування.

Постановка проблеми. Організована злочинність і боротьба з нею в нашій державі є надзвичайно складною, актуальною та гострою проблемою. Нестабільність суспільно-політичної та економічної ситуації в суспільстві, недосконалість механізму державного управління та відсутність дієвого суспільного контролю за діяльністю органів державної влади, стрімке зниження життєвого рівня біль-

шості населення, а, також, ряд інших факторів створили сприятливі умови для розвитку організованої злочинності. Зростання масштабів організованої злочинності, поширення її впливу практично на всі сфери суспільного життя, у тому числі, намагання окремих її представників контролювати політичні та економічні процеси, створюють реальну загрозу національній безпеці, висувають перед суб'єктами боротьби нові завдання та зумовлюють пошук дієвих заходів, спрямованих на протидію зазначеному негативному суспільному явищу [14, с. 257].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемами реалізації введення особи до організованої злочинної групи чи злочинної організації для виконання спеціального завдання з попередження чи розкриття її злочинної діяльності у різні часи займалися такі науковці як: А. А. Венедіктов, М. Л. Грібов, К. К. Горайнова, С. С. Кудінов, Н. Я. Маньковський, В. С. Овчинський, Г. К. Сенилова та інші. Проте, незважаючи на значний науковий доробок у дослідженні вказаної тематики, потреба ґрунтовного вивчення проблем практичної реалізації введення особи до організованої злочинної групи чи злочинної організації для виконання спеціального завдання з попередження чи розкриття її злочинної діяльності все ще існує.

Метою статті є дослідження існуючих проблем практичної реалізації введення особи до організованої злочинної групи чи злочинної організації для виконання спеціального завдання з попередження чи розкриття її злочинної діяльності в сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу. Підвищення ефективності боротьби зі злочинністю, яка набуває на сучасному етапі професіоналізму, організованості, транснаціоналізації, а також зміцнення гарантії забезпечення прав, свобод і законних інтересів особи в кримінальному судочинстві потребують удосконалення інструментарію отримання доказів у кримінальному процесі. Саме на вирішення цих стратегічних завдань реформування кримінального процесу і спрямована ідея введення до нового КПК України інституту негласних слідчих (розшукових) дій. Реалізація цієї ідеї в новому КПК України, повинна була вирішити низку проблемних питань, які на сьогодні існують у чинному законодавстві та в практиці правоохоронної діяльності, зокрема, зближення оперативно-розшукової діяльності і кримінального процесу [14, с. 257].

Загалом виконання спеціального завдання з попередження чи розкриття злочинної діяльності організованих злочинних угруповань – це особливий вид завдання з попередження чи розкриття діяльності організованої групи або злочинної організації, виконувати яке можливо, лише беручи участь у злочинній діяльності вказаних угруповань, з метою входження у довіру та отримання необхідної інформації [13, с. 95].

Сьогодні окреслений напрям протидії злочинності є достатньо врегульованим не лише на рівні КПК України, але й у нормах низки інших нормативно-правових актів. Так, відповідно до ст. 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» [17], оперативні підрозділи мають право «виконувати спеціальне завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації» (п. 8). Розділом IV «Заходи щодо забезпечення боротьби з організованою злочинністю» Закону України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» [18] на законодавчому рівні передбачена можливість

легендованого введення штатних та нештатних негласних співробітників в організовані злочинні угруповання (ст. 13).

Отже, маємо констатувати, що ведення особи до організованої злочинної групи чи злочинної організації для виконання спеціального завдання з попередження чи розкриття її злочинної діяльності може здійснюватися як в рамках кримінального процесу (як НСРД), так і в межах оперативно-розшукової діяльності (відповідно до Законів України «Про оперативно-розшукову діяльність» та «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю»).

При цьому, відповідно до п. 8 ч. 1 ст. 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» оперативні підрозділи уповноважені виконувати спеціальне завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації *відповідно до положень ст. 272 КПК України*. Така конструкція норми має рекурсивний характер і на практиці породжує дискусії щодо того, чи вказує вона суто на порядок проведення відповідного оперативно-розшукового заходу, аналогічний до регламентованого у КПК України, або ж на те, що вказаний захід може проводитись виключно як НСРД в ході досудового розслідування.

Зазначене свідчить про те, що виконання спеціального завдання має подвійну правову природу та може мати різні мету, підстави та специфіку проведення, залежно від того, на виконання мети кримінального судочинства чи оперативно-розшукової діяльності його здійснюють [12, с. 184; 14, с. 258].

Для аналізу нормативно-правових засад та проблем практичної реалізації питань, що стосуються введення особи до організованої злочинної групи чи злочинної організації для виконання спеціального завдання з попередження чи розкриття її злочинної діяльності доцільно застосовувати вертикальну (ієрархічну) систему законодавства, основним критерієм побудови якої є юридична сила нормативно-правових актів. Традиційно така система виглядає наступним чином: 1) Конституція України – Основний Закон, що має найвищу юридичну силу; 2) міжнародні договори України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, які є частиною національного законодавства; 3) закони України (кодифіковані та некодифіковані); 4) підзаконні нормативно-правові акти (укази Президента України; постанови Кабінету Міністрів України; підзаконні нормативно-правові акти центральних органів виконавчої влади й інших центральних органів державної влади; нормативно-правові акти місцевих органів виконавчої влади; нормативно-правові акти органів місцевого самоврядування). Основою правового регулювання в державі є Конституція України, що становить базис для діяльності всіх державних органів, зокрема й із правоохоронними функціями. Конституція України встановлює основу правового регулювання і для виконання спеціального завдання, визначаючи засади конституційного статусу особи в державі, функціонування системи законодавчих, виконавчих і судових органів державної влади. Відповідність вимогам, закріпленим в Основному Законі, є беззаперечною під час проведення всіх без винятку НСРД, є першочерговим критерієм оцінки їхньої законності, а, також, допустимості отриманих під час їх проведення доказів. Крім того, Конституція як акт найвищої юридичної сили визначає базові цінності, основи та напрями подальшого розвитку законодавства, що регулює правоохоронну діяльність. Вагоме значення у правовому регулюванні сьогодні мають міжнародні акти, ратифіковані Україною, адже

Також у вказаному пункті наказу передбачено, що виконання спеціального завдання здійснюється на підставі постанови слідчого, погодженої з керівником органу досудового розслідування, або постанови прокурора зі збереженням у таємниці достовірних відомостей про особу і не потребує дозволу слідчого судді.

У цьому зв'язку необхідно відзначити, що не дивлячись на те, що у чинному законодавстві України існують норми, які створюють підстави для залучення до негласного співробітництва з правоохоронними органами учасників організованих злочинних угруповань, дотепер існує правова проблема розроблення і запровадження механізмів реалізації зазначених норм на практиці. Зокрема, спільний наказ ОГП України, МВС України, СБ України, Міністерства фінансів України, Адміністрації Держприкордонслужби України, Міністерства юстиції України від 16 грудня 2012 року «Про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні» [19] відповідних механізмів не передбачає і не регламентує порядку проведення НСРД, що розглядається, за участі учасника організованої групи чи злочинної організації, який на конфіденційній основі співпрацює з органами досудового розслідування.

Щодо цієї категорії осіб існує також певна колізія між назвою ст. 272 КПК України та її змістом. Так, назва статті – «Виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації» має свідчити про те, що виконанням спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації охоплюються всі випадки проведення відповідної НСРД, втім, в тексті ч. 1 цієї статті, як вже зазначалося, мова йде окремо про «особу, яка відповідно до закону виконує спеціальне завдання, беручи участь в організованій групі чи злочинній організації» та «учасника зазначеної групи чи організації, який на конфіденційній основі співпрацює з органами досудового розслідування». Таке формулювання ч. 1 ст. 272 КПК України дозволяє дійти висновку про те, що *учасник організованого злочинного угруповання, який на конфіденційній основі співпрацює з органами досудового розслідування, спеціального завдання не виконує* (що може негативно позначатися на характері оцінки його дій правоохоронними органами).

Крім того, дискусійним лишається положення ст. 272 КПК України щодо реалізації органами досудового розслідування можливостей щодо встановлення конфіденційного співробітництва, адже агентурно-оперативна діяльність є не властивою для органів досудового розслідування і не входить до їх основних завдань та функцій. Натомість, відповідно до п.п. 12–14 ст. 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» підрозділи, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність, наділені правами: мати гласних і негласних штатних та позаштатних працівників, встановлювати конфіденційне співробітництво з особами на засадах добровільності, отримувати від юридичних та фізичних осіб безкоштовно або за винагороду інформацію про злочини, які готуються або вчинені.

Не менш дискусійним є також зміст поняття «*уповноважена особа, яка відповідно до закону виконує спеціальне завдання*». Зокрема, як вже зазначалося, відповідно до ст. 13 Закону України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю», до організованих злочинних угруповань можуть вводитись *штатні та нештатні негласні співробітники*. Відповідно до ст. 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» [17], оперативні

підрозділи мають право «виконувати спеціальне завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації, згідно з положеннями статті 272 Кримінального процесуального кодексу України» (п. 8). Пунктами 13–14 ч. 1 тієї ж статті передбачається, що оперативним підрозділам надане право «мати *гласних і негласних штатних та позаштатних працівників*» (п. 13) та «*використовувати конфіденційне співробітництво*» (п. 14), втім, чітко не визначено, хто саме може виконувати спеціальне завдання з розкриття злочинної діяльності організованого злочинного угруповання. У контексті дослідження відповідного заходу як НСРД, передусім постає питання – чи може бути таким суб'єктом виключно співробітник правоохоронного органу або також і особа, з якою здійснюється конфіденційне співробітництво? Зумовлюють різночитання й терміни «працівник» та «співробітник».

На практиці викликає сумніви також доцільність встановлення обмеженого терміну виконання спеціального завдання, адже виконання будь-якої «операції під прикриттям» може бути як тактичним (короткостроковим), так і стратегічним (довгостроковим). Тільки на організацію та підготовку такої потребується час, який може значно перевищувати шестимісячний термін, адже до її здійснення залучається значний потенціал великої кількості спеціалістів. Потребує також ретельної підготовки введення негласного співробітника до складу організованої групи чи злочинної організації та виведення його після виконання завдання, адже від цього залежить не тільки результативність протидії організованій злочинності, а й, насамперед, здоров'я та життя самого оперативного співробітника [2, с. 264–265; 5, с. 182].

Оперативне впровадження як оперативно-розшуковий захід полягає у конспіративному введенні штатного або позаштатного співробітника оперативного підрозділу чи особи, з якою здійснюється конфіденційне співробітництво (конфідента) у кримінальне середовище або на відповідні об'єкти з метою добування відомостей про особи, факти й обставини, що представляють оперативний інтерес, впливу на певних осіб та здійснення іншої конспіративної участі у вирішенні або сприянні вирішенню завдань оперативно-розшукової діяльності [7, с. 359–360].

Вперше цей метод було застосовано кримінальною поліцією Франції. За радянських часів Інститут «штатної агентури» вводився тричі, насамперед, через серйозні ускладнення оперативної обстановки, поширення бандитизму, розкрадань у великих розмірах та інших тяжких злочинів. Метод оперативного впровадження широко застосовується у практиці як іноземних, так і вітчизняних правоохоронних органів і сьогодні.

Ю. І. Кваша та К. В. Сурков визначають оперативне впровадження як оперативно-розшуковий захід, що має форму розвідувальної операції, що передбачає проникнення оперативного працівника всередину об'єкта, що цікавить оперативний підрозділ (влаштування на роботу тощо), і добування потрібних йому відомостей від людей, які довіряють йому і абсолютно не підозрюють про справжню його роль [4, с. 232].

А. Ю. Шумилов вважає, що оперативне впровадження полягає у придбанні оперативно-розшуковим органом конфіденційного джерела інформації всередині об'єкта оперативного інтересу (злочинного співтовариства тощо) та (або) в

його оточенні (криміногенному середовищі тощо) для оптимального вирішення завдань оперативно-розшукової діяльності та досягнення її цілей у сформованій оперативній обстановці [16, с. 361].

Наведені вище визначення оперативно-розшукового заходу «оперативне впровадження» є досить самостійними за змістом і представляють певний інтерес для науки, теорії та практики оперативно-розшукової діяльності.

Слід зазначити, що лексична конструкція, яка застосовується законодавцем («виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації»), є занадто громіздкою для позначення оперативно-розшукового заходу або конкретної НСРД. Аналіз практичної діяльності засвідчує, що у повсякденному службовому спілкуванні оперативними працівниками використовується скорочена форма цієї конструкції – «виконання спеціального завдання» [6, с. 177–200]. Втім, ст. 21 Закону України «Про розвідку» [8] також передбачає, що співробітники кадрового складу та особи, залучені до конфіденційного співробітництва, в інтересах забезпечення національної безпеки і оборони можуть виконувати задалегідь затверджені керівником розвідувального органу розвідувальні (спеціальні) завдання, у тому числі, перебуваючи у складі терористичних чи інших злочинних організацій, транснаціональних організованих злочинних груп, інших організацій, що створюють зовнішні загрози національній безпеці України (ч. 1 ст. 21). Тобто, юридична конструкція «виконання спеціального завдання» за чинним законодавством є ширшою, аніж суто виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації.

При цьому терміни «введення», «проникнення» та «впровадження», які також часто застосовуються у практичній діяльності, вказують радше на початковий етап виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації. Це, в свою чергу, породжує дискусію щодо положень ст. 13 Закону України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю». Так, вказівка не те, що негласні співробітники «вводяться під легендою прикриття в організовані злочинні угруповання» трактується як наявність двох самостійних суб'єктів у правоохоронному середовищі: *уповноваженого підрозділу, яким здійснюються заходи щодо введення безпосереднього виконавця у злочинне угруповання та власне безпосереднього виконавця* – негласного співробітника правоохоронного органу. Відповідно, за таких умов «введення» (для оперативного підрозділу правоохоронного органу), «проникнення» та «виконання спеціального завдання» (для негласного співробітника) можуть розглядатися як окремі етапи оперативного впровадження як різновиду таємних операцій, що передбачають роботу «під прикриттям».

Процес підготовки оперативного впровадження включає: з'ясування задачі; оцінку оперативної обстановки, в якій проводитиметься оперативне впровадження; розробку оперативного задуму; розрахунок та виділення необхідних сил та засобів; раціональний розподіл обов'язків між виконавцями; прийняття та затвердження рішення на проведення впровадження; складання плану впровадження та ряд інших заходів.

Намічені планом оперативного впровадження заходи мають бути ефективними, конкретними, реально здійсненими та економічними з погляду витрачання коштів.

ня співробітника або агента зі злочинного угруповання і завершення виконання спеціального завдання.

Відсутність судового контролю при проведенні виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації свідчить про те, що законодавець вважає, що такий захід не пов'язаний із суттєвим обмеженням конституційних прав. Отже, вважається за доцільне виключити тяжкість злочину як ознаку, яка б враховувалась при застосуванні оперативного впровадження, що дозволить реалізовувати його превентивну функцію [20, с. 151].

Досліджуючи нормативно-правові засади та проблеми практичної реалізації при введенні особи до організованої злочинної групи чи злочинної організації для виконання спеціального завдання з попередження чи розкриття її злочинної діяльності, необхідно зазначити, що КК України закріплює базові категорії, які використовують під час проведення НСРД та оперативно-розшукових заходів. Так, визначаючи підстави для проведення виконання спеціального завдання, необхідно оперувати такими категоріями, як: «класифікація злочинів за тяжкістю» (ст. 12 КК України), оскільки, як вже наголошувалось, НСРД, що передбачені ст. 272 КПК України (а відповідно – й оперативно-розшукові заходи аналогічного змісту, передбачені Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність»), можна проводити виключно у кримінальних провадженнях щодо тяжкого й особливо тяжкого злочину; співучасті та визначення злочинів, які вважаються вчиненими організованою групою або ж злочинною організацією, адже тільки у кримінальних провадженнях щодо таких злочинних об'єднань може застосовуватись ст. 272 КПК України. Крім того, КК України визначає низку важливих положень, які формують основу правового статусу особи, що виконує спеціальне завдання – мова йде передусім про ст. 43 КК України, яка відносить виконання спеціального завдання до обставин, що виключають злочинність діяння.

Згідно з ч. 1 ст. 43 КК України, «не є кримінальним правопорушенням *вимушене* заподіяння шкоди правоохоронюваним інтересам особою, яка відповідно до закону виконувала спеціальне завдання, беручи участь в організованій групі чи злочинній організації з метою попередження чи розкриття їх кримінально протиправної діяльності».

Отже, заподіяння шкоди має бути вимушеним, тобто, виходячи з конкретної ситуації, особа, що виконувала спеціальне завдання, іншим шляхом не змогла б викликати до себе довіру, або була б викрита її справжня роль, або вона, таким чином, попереджувала чи розкривала більш тяжкі злочини, або викривала структуру угруповання і дійсну значущість її членів.

Водночас, закон обмежує правомірність завданої шкоди. Так, згідно з ч. 2 ст. 43 КК України, особа, зазначена у частині першій цієї статті, підлягає кримінальній відповідальності лише за вчинення у складі організованої групи чи злочинної організації *особливо тяжкого злочину, вчиненого умисно і поєднаного з насильством над потерпілим, або тяжкого злочину, вчиненого умисно і пов'язаного з спричиненням тяжкого тілесного ушкодження потерпілому або настанням інших тяжких або особливо тяжких наслідків*.

Тобто, не тягне за собою кримінальну відповідальність вчинення особою, що виконувала спеціальне завдання, у складі організованої групи умисного особли-

нього виконавця у злочинне угруповання та *безпосереднього виконавця* – негласного співробітника правоохоронного органу, слід зауважити, що всі передбачені Розділом IV вказаного закону заходи, спрямовані на боротьбу з організованою злочинністю, входили до кола повноважень спеціальних підрозділів по боротьбі з організованою злочинністю, які наразі ліквідовані.

Необхідно звернути увагу й на те, що відповідно до чинного законодавства введення негласного співробітника до організованого злочинного угруповання можливе лише в рамках наявної оперативно-розшукової справи чи кримінального провадження, що ускладнює впровадження у злочинне середовище, пов'язані з ним об'єкти та сфери діяльності, для виконання стратегічних (довгострокових) завдань протидії злочинності в рамках ініціативного пошуку.

Висновки і пропозиції. Враховуючи викладене, видається за доцільне:

1. Удосконалити організаційно-правові засади протидії організованій злочинності шляхом розробки та прийняття нової редакції Закону України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю»;

2. Розмежувати підстави та порядок проведення виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації як НСРД та оперативного впровадження в рамках оперативно-розшукової діяльності;

3. Актуалізувати підзаконні нормативно-правові акти з питань діяльності негласних співробітників правоохоронних органів;

4. Розширити сферу застосування відповідного різновиду таємних операцій на весь спектр особливо тяжких злочинів, у т. ч. виклавши назву ст. 272 КПК України у такій редакції: «Виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності»;

5. Синхронізувати термінологію, що використовується в різних нормативно-правових актах.

Список використаної літератури

1. Азаров М. Ю. Особливості виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної діяльності. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. 2013. № 1 (29). С. 11–18.
2. Албул С. В., Хімченко С. А. Виконання спеціального завдання з попередження чи розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації: новий крок у правовому забезпеченні. *Правове життя сучасної України*: матеріали Міжнар. наук. конф. проф.-викл. та аспірант. складу (Одеса, 16–17 трав. 2013 р.). Одеса: Фенікс, 2013. Т. 2. С. 263–265.
3. Венедіктов А. А. Виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації в оперативно-розшуковій діяльності та кримінальному процесі. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. 2014. № 2 (33). С. 73–77.
4. Горяйнов К. К., Кваша Ю. И., Сурков К. В. Федеральный закон об оперативно-розыскной деятельности. Комментарий. М.: Новый юрист, 1997. 576 с.
5. Григоренко О. І. Гносеологічна функціональність правоохоронної розвідки. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2014. № 3. С. 28–31.
6. Грібов М. Л., Козаченко О. І. Негласне співробітництво в механізмі забезпечення прав людини. Вінниця: ТВОРИ, 2022. 352 с.
7. Грошевий Ю. М., Фомін С. Б. Кримінально-процесуальне доказування та оперативно-розшукова діяльність: навч. посіб. Харків: Право, 2010. 112 с.

8. Про розвідку: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/912-20#Text>.
9. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про боротьбу з незаконним обігом наркотиків і психотропних речовин, ратифікована Законом України від 25 квітня 1991 р., № 1000-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_096#Text.
10. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції, ратифікована Законом України від 18 жовтня 2006 р. № 251-V. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16#Text.
11. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності, ратифікована Законом України від 4 лютого 2004 р. № 1433-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_789#Text.
12. Кудінов С. С., Бачинський О. В. Правове регулювання виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2019. Випуск 4(29). Т 1. С. 183–188.
13. Кузнєцов В. В., Савченко А. В. Кримінальне право України: посіб. для підгот. до іспитів за заг. ред. О. М. Джужи. [2-е вид., доп. та перероб.]. Київ: Вид. ПАЛІВО-ДА А. В., 2007. 300 с.
14. Маньковський Н. Я. Стан наукової розробки виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованих груп. *Прикарпатський юридичний вісник*. Випуск 1(10), 2016. С. 257–260.
15. Михайлов В. И., Федоров А. В. Таможенные преступления: уголовно-правовой анализ и общие вопросы оперативно-розыскной деятельности / под ред. А. В. Федорова. СПб.: Юридический центр Пресс, 1999. 336 с.
16. Оперативно-розыскная деятельность: учеб. / под ред. К. К. Горяйнова, В. С. Овчинского, А. Ю. Шумилова. М.: ИНФРА-М., 2001. 794 с.
17. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18 лютого 1992 р. № 2135-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text>.
18. Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю: Закон України від 30 червня 1993 р. № 3341-XII. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3341-12#Text>.
19. Про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні: Наказ ОГП України, МВС України, СБ України, Міністерства фінансів України, Адміністрації Держприкордонслужби України, Міністерства юстиції України від 16.12.2012 р. № 114/1042/516/1199/936/1687/5.
20. Фомін С. Б., Туров В. Д. Оперативне впровадження: минуле, сьогодення, майбутнє. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2017. № 6. Т. 1. С. 148–152.
21. The Use of Covert Human Intelligence Sources: Code of Practice. URL: <https://www.gov.uk/government/publications/covert-human-intelligence-sources-code-of-practice-2022/covert-human-intelligence-sources-revised-code-of-practice-accessible>.

References

1. Azarov, M. Yu. (2013). Osoblyvosti vykonannya spetsial'noho zavdannya z rozkryttya zlochynnoyi diyal'nosti orhanizovanoyi hrupy chy zlochynnoyi diyal'nosti. *Borot'ba z orhanizovanoyu zlochynnistyuu i koruptsiyeyu (teoriya i praktyka)*. № 1(29). S. 11–18 [in Ukrainian].
2. Albul, S. V., Khimchenko, S. A. (2013). Vykonannya spetsial'noho zavdannya z poperedzhennya chy rozkryttya zlochynnoyi diyal'nosti orhanizovanoyi hrupy chy zlochynnoyi orhanizatsiyi: novyy krok u pravovomu zabezpechenni. *Pravove zhyttya suchasnoyi Ukrayiny: materialy Mizhnar. nauk. konf. prof.-vykl. ta aspirant. skladu* (Odesa, 16–17 trav. 2013). Odesa: Feniks. T. 2. S. 263–265 [in Ukrainian].
3. Venediktov, A. A. (2014). Vykonannya spetsial'noho zavdannya z rozkryttya zlochynnoyi diyal'nosti orhanizovanoyi hrupy chy zlochynnoyi orhanizatsiyi v operativno-rozshukoviy diyal'nosti ta kryminal'nomu protsesi. *Borot'ba z orhanizovanoyu zlochynnistyuu i koruptsiyeyu (teoriya i praktyka)*. № 2(33). S. 73–77 [in Ukrainian].
4. Goryaynov, K. K., Kvasha, Yu. I., Surkov, K. V. (1997). Federal'nyy zakon ob operativno-

- rozysknoy deyatel'nosti. Kommentariy. M.: Novyy yurist, 576 s. [in Russian].
5. Hryhorenko, O. I. (2014). Hnoseolohichna funktsional'nist' pravookhoronnoyi rozvidky. *Pivdenoukrayins'kyi pravnychyy chasopys*. № 3. S. 28–31 [in Ukrainian].
 6. Hribov, M. L., Kozachenko, O. I. (2022). Nehlasne spivrobitnytstvo v mekhanizmi zabezpechennya prav lyudyny. Vinnytsya: TVORY, 352 s. [in Ukrainian].
 7. Hroshchovyy, Yu. M., Fomin, S. B. (2010). Kryminal'no-protsesual'ne dokazuvannya ta operatyvno-rozshukova diyal'nist': navch. posib. Kharkiv: Pravo, 112 s. [in Ukrainian].
 8. Pro rozvidku: Zakon Ukrayiny. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/912-20#Text> [in Ukrainian].
 9. Konventsiya Orhanizatsiyi Ob'yednanykh Natsiy pro borot'bu z nezakonnym obihom narkotyktiv i psykhotropnykh rechovyn, ratyfikovana Zakonom Ukrayiny vid 25.04.1991 № 1000-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_096#Text [in Ukrainian].
 10. Konventsiya Orhanizatsiyi Ob'yednanykh Natsiy proty koruptsiyi, ratyfikovana Zakonom Ukrayiny vid 18.10.2006 № 251–V. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16#Text [in Ukrainian].
 11. Konventsiya Orhanizatsiyi Ob'yednanykh Natsiy proty transnatsional'noyi orhanizovanoyi zlochynnosti, ratyfikovana Zakonom Ukrayiny vid 04.02.2004 № 1433–IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_789#Text [in Ukrainian].
 12. Kudinov, S. S., Bachyns'kyi, O. V. (2019). Pravove rehulyuvannya vykonannya spetsial'noho zavdannya z rozkryttya zlochynnoyi diyal'nosti orhanizovanoyi hrupy chy zlochynnoyi orhanizatsiyi. *Prykarpat-s'kyi yurydychnyy visnyk*. Vypusk 4(29). T. 1. S. 183–188 [in Ukrainian].
 13. Kuznyetsov, V. V., Savchenko, A. V. (2007). Kryminal'ne pravo Ukrayiny: posib. dlya pidhot. do ispytyv za zah. red. O. M. Dzhuzhy. [2-e vyd., dop. ta pererob.]. Kyiv: Vyd. PALYVODA A. V. 300 s. [in Ukrainian].
 14. Man'kovs'kyi, N. Ya. (2016). Stan naukovoyi rozrobky vykonannya spetsial'noho zavdannya z rozkryttya zlochynnoyi diyal'nosti orhanizovanykh hrup. *Prykarpat-s'kyi yurydychnyy visnyk*. Vypusk 1(10), S. 257–260 [in Ukrainian].
 15. Mikhaylov, V. I., Fedorov, A. V. (1999). Tamozhennyye prestupleniya: A. V. Fedorova. SPb.: Yuridicheskyy tsentr Press, 336 s. [in Russian].
 16. Operativno-rozysknaya deyatel'nost': ucheb. (2001). / pod. red. K. K. Goryaynova, B. C. Ovchinskogo, A. Yu. Shumilova. M.: INFRA-M. 794 s. [in Russian].
 17. Pro operatyvno-rozshukovu diyal'nist': Zakon Ukrayiny vid 18.02.1992 № 2135-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text> [in Ukrainian].
 18. Pro orhanizatsiyino-pravovi osnovy borot'by z orhanizovanoyu zlochynnistyuu: Zakon Ukrayiny vid 30.06.1993 № 3341-XII. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3341-12#Text> [in Ukrainian].
 19. Pro orhanizatsiyu provedennya nehlasnykh slidchykh (rozshukovykh) diy ta vykorystannya yikh rezul'tativ u kryminal'nomu provadzhenni: Nakaz OHP Ukrayiny, MVS Ukrayiny, SB Ukrayiny, Ministerstva finansiv Ukrayiny, Administratsiyi Derzhprykordonsluzhby Ukrayiny, Ministerstva yustytseyi Ukrayiny vid 16.12.2012 № 114/1042/516/1199/936/1687/5 [in Ukrainian].
 20. Fomin, S. B., Turov, V. D. (2017). Operatyvne vprovadzhennya: mynule, s'ohodennya, maybutnye. *Aktual'ni problemy vitchyznyanoi yurysprudentsiyi*. № 6. T. 1. S. 148–152. [in Ukrainian].
 21. The Use of Covert Human Intelligence Sources: Code of Practice. URL: <https://www.gov.uk/government/publications/covert-human-intelligence-sources-code-of-practice-2022/covert-human-intelligence-sources-revised-code-of-practice-accessible>.

Стаття надійшла 15.03.2023 р.

Yu. V. Lutsenko, Doctor of Law, Professor, Head of Department
National Security and Defense Council of Ukraine
Petro Bolbochan Str., 8, Kyiv, 01601, Ukraine
e-mail: yuriy_lutsenko@ukr.net
ORCID ID: 0000-0002-8731-2941

**PROBLEMS OF PRACTICAL IMPLEMENTATION INTRODUCTION
OF A PERSON INTO AN ORGANIZED CRIMINAL GROUP OR
CRIMINAL ORGANIZATION TO PERFORM THE SPECIAL TASK OF
UNDERSTANDING CRIMINAL ACTIVITIES**

Summary

The article examines the existing problems of the practical implementation of the introduction of a person into an organized criminal group or criminal organization to perform a special task of preventing or uncovering his criminal activity in modern conditions. Attention is paid to the growth of the scale of organized crime, the spread of its influence on almost all spheres of public life, including the efforts of some of its representatives to control political and economic processes in the state, which creates a real threat to national security, which in turn, new tasks are presented to the subjects of the struggle and lead to the search for effective measures aimed at counteracting the specified negative social phenomenon. Attention is drawn to the fact that increasing the effectiveness of the fight against crime, which is gaining professionalism, organization, and transnationalization at the current stage, as well as strengthening the guarantee of ensuring the rights, freedoms and legitimate interests of a person in criminal proceedings, require the improvement of the toolkit for obtaining evidence in the criminal process. The instability of the socio-political and economic situation in society, the imperfection of the mechanism of state administration and the lack of effective public control over the activities of state authorities, the rapid decline in the standard of living of the majority of the population, as well as a number of other factors have currently created favorable conditions for the development of organized crime.

The work emphasizes that the performance of a special task to prevent or uncover the criminal activities of organized criminal groups is a special type of task to prevent or uncover the activities of an organized group or criminal organization, which can be performed only by participating in the criminal activities of the specified groups with the aim of gaining trust and obtaining the necessary information.

Keywords: organized/transnational crime, crimes against the foundations of the national security of Ukraine, execution of a special task, covert/confidential cooperation, operational-investigative/agency-operational activity, illegal drug and psychotropic substance trafficking, corruption, terrorism, banditry, illegal armed formation.